

Gradilište

Prvi put kad su mi na gradilištu ponudili *builders tea*, pomislio sam kako je netko dugo namakao prljave radničke čarape u prašku za rublje, a onda tu vodicu servirao s velikom količinom šećera kako bi prikrio gorčinu. Nakon nekoliko tjedana navikao sam se na okus. "Čovjek se na sve navikne", napisao sam Sandri uz fotografiju smečkastog čaja koju sam joj poslao WhatsAppom. Sandra mi šalje poruke, smajlice, fotografije sebe, fotografije mačaka, linkove na bitne i manje bitne vijesti. Ne stignem odgovarati, pa se ona duri i izvodi. Pokušavam joj opisati život na gradilištu, ali ona ne shvaća. Ponekad mi se čini da je udaljenost između nas prevelika. Uzalud joj govorim kako malo spavam, puno radim, a pauze su strogo određene. Okružen sam drugim radnicima, s njima putujem na posao i s posla, mobitel vadim iz torbe tek u svojoj sobi. Videopoziv preko Skypea pred spavanje i sutra sve ispočetka.

Na pauzama pijemo čaj umjesto cigareta. Ludi Englezi i njihova pravila, na gradilištu se čak ne smije ni zapaliti. Prvi jutarnji čaj uvijek pravi Chris, šef smjene. Njegov je čaj crn i jak, tek s kapljicom mlijeka, da nas razbudi i pripremi za posao. On je jedini Englez u timu, pa si uzima za pravo dijeliti savjete kako bi se čaj trebao kuhati. Čaj za ručak obično priprema Poljak Tomasz, kojeg svi zovu Stari Tom. Njemu je već svega dosta, i gradilišta i kiše, i to se osjeti u njegovom čaju. Mlaka vodica s previše mlijeka koja nikoga ne uspijeva ugrijati. Za popodnevni čaj zadužen je netko od nas mlađih dečki. Mi se međusobno nadmećemo koga će zapasti ta dužnost jer pripravljanje čaja znači da smiješ deset minuta ranije u kontejner-sobicu, na toplo. Recept je za sve isti, vrećica crnog čaja PG Tips na dnu šalice, vruća voda, dvije žličice šećera i malo mlijeka. Alim se žalio da mu je čaj presladak i da mora paziti na razinu šećera u krvi, tražio je da se njemu pravi crni čaj bez šećera i mlijeka. Dečki su ga još mjesec dana zezali da je pičkica i šećerko. Ta tko bi pamtio kakav tko čaj pije, to rade oni što su zaposleni u uredima i čaj im dođe kao šetnja od kompjutera do uredske čajne kuhinje. Ovdje nema filozofiranja i da svatko kuha svoje, jedna je osoba zadužena za čaj dok ostali rade. Kad čaj zamiriše, svi mi koji smo dio jedne grupe okupimo se u kontejneru pa zajedno pijuckamo i razgovaramo dok nas Chris opet ne potjera na posao.

Jednom je Bugarin, zovemo ga Bugi, napravio spačku i od tada mu je zabranjeno da priprema čaj. Kad je Chris pitao tko će praviti popodnevni čaj, Bugi se odmah javio i pohitao do kontejnera. Za desetak minuta svi smo se okupili, a on nam je podijelio čaj pazeći da Chris

dobije točno određenu šalicu. Već na prvi gutljaj svima je bilo jasno da je u čaj dolio rum. Dečki su ozbiljno srkali, komentirali kako je čaj jak, nadajući se da Chris neće namirisati alkohol. Prvi dan nije primijetio. Ni drugi dan, ali treći put, kad je Bugi već ujutro veselo pokazivao čaturicu s rumom iza leđa, a nitko se nije gurao da ga zapadne dužnost, nešto mu je postalo sumnjivo. Chris je poslao Bugarina da pripremi čaj, a onda tražio da sam odabere šalicu s pladnja. Svi smo uplašeno gledali promjenu na Chrisovu licu kad je popio prvi gutljaj. Bio je crven od ljutnje, izgledao je kao da će Bugarina istoga časa poslati doma, na prvi avion i natrag u njegovo selo gdje može piti rakiju koliko ga je volja. Ali Chris je pravi, suzdržani Englez. Prolio je čaj u sudoper i poslao nas sve natrag na posao bez pauze. Idući dan morali smo ostati sat duže na predavanju "Health and safety" iako smo svi to odslušali kao dio treninga prvog radnog dana.

– Da se nešto na gradilištu srušilo i da vam je onda izmjeren i najmanji postotak alkohola u krvi, osiguranje nas ne bi pokrilo! – objašnjava Chris, a mi poslušno potvrđujemo glavom kao pačići u školi.

Pokunjeno izlazimo iz kontejnera, a Stari Tom pljune na cestu i kaže:

– Ne zna on kako se kod nas na gradilištu pije. Pa ipak sve kuće stoje na mjestu.

Švicarac

Postoje švicarske čokolade, švicarski sirevi, satovi i preciznost, švicarska skijališta i politička neutralnost. A postoje i švicarski krediti. Točno jedan takav kredit, u švicarcima, potpisao sam kad sam kupovao jednosoban stan u Dugavama. Za onaj u eurima nisam bio kreditno sposoban, a potaknut uspjehom kolege s posla, odlučio sam i sâm kupiti nekretninu. Švicarac je izgledao kao gospodin u odijelu na reklamnom panou, bijelih zuba, plavkaste kose i srdačnog osmijeha koji otvara sva vrata. Isti taj gospodin švicarac smiješio se s fascikla koji su mi dali u banci kako bih sve papire i dokumente čuvao na sigurnom mjestu. Kroz nekoliko godina taj je švicarac rastao i rastao, a njegov je osmijeh ujedao svaki put kad bih otvorio račun. Više nisam znao kako se izbaviti iz njegovog čvrstog zagrljaja.

Najteže je bilo priznati Sandri da "dolazim u paketu". Na moja leđa ukrcao se i dug, i sada putuje sa mnom i svojim odvratnim dahom rastjeruje djevojke. Nisam bio siguran je li Sandra uopće shvatila što joj govorim, možda joj je jedino bila važna činjenica da imam taj stan. Život s njezinom majkom, Jelenom, gušio ju je, a k meni je mogla doći kad god bi poželjela na miru pogledati film, popiti čašu vina i razgovarati do dugo u noć. Za nju je to što ja imam vlastiti stan, iako u švicarcima, bio plus.

Godinama smo švicarac i ja gurali skupa. Ja nisam imao velike zahtjeve. Volio sam igrati nogomet s dečkima u parku, popiti pivo u lokalnoj birtiji, subotom na planinarenje na Sljeme, jednom mjesečno natankati pun spremnik goriva i zaputiti se autocestom k roditeljima u Slavoniju, dva tjedna ljetovanja na Jadranu, ponekad roštilj na nečijoj vikendici. Za mene su to bili sastojci dobrog života. Još da mi je bilo tjedan dana skijanja, kao nekim mojim prijateljima, rekao bih: "Uspio sam u životu." No onda je gospodin švicarac počeo sve više zahtijevati. Prve godine odustao sam od ljetovanja na moru. Nisam se previše bunio jer sam ionako imao puno posla. Ubrzo je švicarac pocugao sva moja piva, pa sam sa strepnjom gledao kako ću okrenuti rundu. Voda je došla do grla kad sam se počeo izvlačiti mami na telefon da ne mogu doći za vikend jer radim, a zapravo nisam imao za benzin.

Gledao sam u one papire koje mi je tako lijepo spakirala službenica u banci i nikako mi nije bilo jasno gdje je pošlo krivo, kako te male kamatne stope i valutne klauzule mogu tako jako utjecati na iznos koji mi je banka skidala s računa.

– Trebao si znati! Pa ti si studirao ekonomiju – rekla je mama ljutito kad sam im napokon objasnio situaciju i zašto razmišljam o odlasku u inozemstvo.

Da, studirao sam ekonomiju jer su tako htjeli ona i tata. Sanjali su da ću naći siguran posao i imati siguran život. A ja sam brojke mrzio iz dna duše, nisam davao ispite, i čitava je ta godina bačena u vjetar. Na kraju sam se zaposlio u Hrvatskoj pošti, imao sam dobru plaću i sve je nekako krenulo nabolje. Poveselio sam se da sam i ja uhvatio sreću za čuperak.

Švicarac je sve to prekinuo. Napravio sam grešku, jedan potpis i sve je bilo gotovo. Godinama sam nekako gurao, ali to nezadovoljstvo sve me je više izjedalo. Radio sam po cijele dane, a novac na mom računu topio se kao ledena skulptura na vjenčanju. Napokon sam odlučio riješiti problem jednom zauvijek, a onaj isti kolega koji je kupio stan prije mene pričao mi je kako se vani najviše može zaraditi na građevini jer zbog nedostatka radnika plaćaju suhim zlatom.

I tako sad redovito šaljem novac u Hrvatsku i pokrивam dug na računu. Sandra izrezuje slike iz magazina i planira vjenčanje. Ponekad raspravljamo oko budžeta za cvijeće, enormnih cijena za fotografa ili vrijedi li toliko platiti vjenčanicu, ali Sandra ponavlja kako se ona ne misli ponovo udavati i onda ja popustim. Nismo se vidjeli četiri mjeseca, jedno drugome nedostajemo, gladni smo poljubaca i dodira. Veza na daljinu produbila je naše razgovore, ali i učinila da jedno drugome više ne poznajemo svakodnevicu. U telefonskim razgovorima Sandra se žali da radi u dvije škole izvan grada, a još uvijek nema dovoljno sati. Ugovor joj je na određeno i nikad ne zna hoće li ga idući mjesec produžiti. Stalan posao može dobiti samo preko veze, a ona nikoga ne poznaje. Tješim je da to nije važno, upravo su ti ugovori na određeno

bili jedan od razloga zašto selimo u Englesku. S druge strane, osjećam da nisam spreman podijeliti s njom svoje duge dane na gradilištu, englesku kišu i Birmingham koji mi se čini prepun smeća. Sandra inzistira da me posjeti, a ja se izgovaram kako u Birminghamu ionako ne bismo imali gdje spavati jer stan dijelim s ostalim radnicima. Stoga predlažem predbračni medeni mjesec u Londonu. Naravno, ona s oduševljenjem pristaje.

Dočekujem je na kolodvoru s buketom cvijeća i čokoladnim pralinama. Sandra miriše na Zagreb, na zagrebačke slatke lipe u parkovima, na sve ono što sam ostavio za sobom. Ljubimo se u podzemnoj, na ulicama Londona, po parkovima i muzejima. Ona neprestano vadi mobitel, snima fotografije, videoisječke, objavljuje na Facebooku, šalje prijateljicama.

– Neka puknu od ljubomore! Niti jedna od njih nije bila u Londonu, ne znaju one što znači velegrad, ma ni Beč se ne može s ovime usporediti.

Pogled joj seže do staklenih zgrada u kojima su se smjestili uredi, dizalice na sve strane, grad se podiže još više u zrak. I ljudi su lijepi, nekako dotjerani, odjeveni u ležerne sakoe i mokasinke. Gomile turista guraju se po Southbanku, prodavači suvenira, pjevači koji čekaju da ih neki producent otkrije na ulici, zaposleni poslovnjaci sa svojim aktovkama i mobitelima.

– Ovo je grad u kojem je sve moguće! – uzvikuje Sandra na obali Temze.

Meni je gotovo žao podsjetiti je da ja radim i živim u Birminghamu. Sandra o tome trenutno ne razmišlja. Birmingham je drugi grad po veličini, mora da je sličan. U ruci drži knjigu s listom stvari koje svaki turist treba napraviti u Londonu i zaključuje da je toga dovoljno za čitav život. Odlazimo na *afternoon tea*; jagode i *prosecco*, *scones*, mekani kolači od maslaca i brašna, džem od jagoda i gusta, ljepljiva krema. Sandra ima manire princeze, pažljivo maže džem od jagoda na kremu, točno onako kako prikazuje slika u njezinoj knjizi. Sretna je kao malo dijete. I ja sam sretan što je vidim tako sretnu.

– Marko, počinje naš novi život – podiže usku staklenu čašu i nazdravlja toj zamišljenoj budućnosti koja je puna jagoda i kolača. Optimizam je parfem koji je netko prolio po nebu.

Rastajemo se na King Crossu. Ljubimo se i šapućemo kako će vrijeme brzo proći, uskoro će ljeto, vjenčanje. Sandra će doći u Englesku i počinje naš novi život.

Kad sam se vratio u svoju sobicu u Birminghamu, zbrojio sam sve račune i shvatio da sam čitav prošli mjesec radio za sedam dana Londona. Švicarac se taj mjesec slatko smijao i mahao iz daljine.

Rituali gniježđenja

Dolazim u Birmingham s dva kofera i jednim ruksakom. Nosim sa sobom previše knjiga, a premalo tople odjeće. Odjeća se može kupiti i u Engleskoj, ali knjige na hrvatskom samo u mojoj najdražoj knjižari. Za sobom ostavljam uplakane đake 8b i mamu koja se uvrijeđeno pravila da ne primjećuje kako joj kći jedinica odlazi. Ostala je zavaljena u fotelju pred televizorom, budno prateći neku novu seriju.

Marko me čeka s novounajmljenom kućom. Kuća je hladna i golih zidova. Ali Marko to ne primjećuje niti mu je važno. Veseli se toplom doručku i spakiranom ručku za pauzu na gradilištu. Kao tek vjenčani par, spremno uskačemo u neke davno zacrtane uloge – Marko donosi novac, a ja se brinem za kućanstvo dok ne sredim dozvolu za rad. Noću se stišćemo pod poplunom, prvi put u životu spavamo u čarapama, a ujutro starom majicom brišemo nakupljenu vodu s prozora.

Dani se čine beskrajno dugi i neprestano gledam na sat kad će se Marko vratiti s posla. Ne volim biti sama u kući. Zato izlazim i istražujem grad, tražeći nešto prepoznatljivo za što bih se mogla uhvatiti.

Danas odlazim u kupnju, frižider je već poluprazan, a Marko kući dolazi gladan. Njegova mama Vesna uporno zove na telefon: "Snajko, kuhaš li mu štogod? Na vjenčanju je izgledao kao da je izgubio najmanje deset kila." Njezini me pozivi iritiraju, ali ovoga puta moram se složiti, Marko izgleda ispijeno.

Dvije autobusne stanice i eto me u obližnjem supermarketu. Parkiralište je poluprazno, ponedjeljkom ujutro nema kupaca. Guram metalna kolica i širom otvorenih usta gledam nepregledne redove polica pred sobom. Kao u nekoj bajci, promatram jagode usred zime, narančasti mango s drugog kraja svijeta, kokosove orahe i plastične posudice s četiri velike smokve koje su, tako lijepo upakirane da ne dodiruju jedna drugu, doputovale iz Turske. Za iste bih novce na moru mogla pojesti kilu smokava. Ne mogu si pomoći, iznose u funtama preračunavam u kune i čim rukom posegnem za nekim proizvodom, taj mali kalkulator u glavi spriječi me da ga stavim u kolica.

Sumnjičavo promatram jogurte; čemu toliko izbora? Kefir, *skyr*, *greek*, *natural*, *light* – od silnih varijacija ne osjećam se dobro. Čudim se pakiranjima već narezane mrkve i luka. U Engleskoj ne treba ni zaplakati, ručak se pravi bez muke. Krastavci su obavijeni plastičnim omotom, glavice salate zamotane u plastične vrećice, meso se kupuje u plastičnim kutijama na točno određenu gramažu, pakirano za samce ili obitelj od četiri člana. Nema mesara koji ujutro na placu pozdravlja s "Dobro jutro, susjeda" i zavodljivo pita "Ma je l' smeta ako je deset deka

više?" Ne smeta. Nikad ne smeta, jer se lijepo smije i jednom godišnje ubaci suhu kobasicu za sarmu kao poklon u vrećicu.

Zalazim u red polica *world food* gdje putujem od Meksika do Kariba, Indije i Japana, sve do Kine i Koreje. Na poljskoj polici primijetim teglicu kiselog kupusa i to mi izvuče osmijeh na lice.

Kod kuće škarama izbavljam povrće iz plastičnih vrećica. Pripremam gulaš i savijaču od jabuka. Po zidovima lijepim (čavlići su zabranjeni!) fotografije s vjenčanja, pa kuća izgleda kao fotoalbum što se lista od sobe do sobe. Zatim mijenjam posteljinu, stopostotni pamuk iz Name, za lakši san i odmor, vjenčani dar moje kume. Kao pčelar što dimom uspavljuje pčele u košnici, kuću treba ispuniti mirisom i istjerati iz nje vonj bivših stanara. Tek tada ona postaje dom.